

PROBLÉMY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE PŘÍHRANIČNÍCH OKRESŮ (na příkladu regionu Tachovsko)

Jaroslav DOKOUPIL

Abstract

Problems of regional development correspond with the specific potential of a region (natural and human) and also with the public opinion about a region, i.e. a region image. The region image is determined by the region location. What are the differences between the inner and outer image of the borderland region Tachov?

Key words: image – potential – development – region – borderland

1. Úvod

Rozvoj každého regionu je ovlivňován dvěma skupinami faktorů. Na jedné straně je to objektivně existující potenciál regionu, jak potenciál přírodních zdrojů, tak i potenciál lidský včetně produktu lidské činnosti. Na druhé straně je to i subjektivní vnímání regionu, tedy veřejné mínění o regionu – image regionu. Je zřejmé, že obě skupiny faktorů spolu úzce souvisí, neboť image regionu je přímo úměrná kvalitě jeho potenciálu, z čehož plyne, že image regionu může významnou měrou ovlivňovat jeho regionální rozvoj.

Obě skupiny faktorů jsou determinovány polohou regionu. Z pohledu potenciálu regionu jde především o determinaci lidského potenciálu a jeho produktu. Protože image regionu je rovněž produktem lidské společnosti, lze se domnívat, že poloha také ovlivňuje image regionu.

Regionální rozvoj příhraničního regionu je výrazně limitován jeho excentrickou polohou, propustností jeho hranice, bariérovou resp. kontaktní funkcí hranice. Funkce hranice se v historickém vývoji mění, čímž se úroveň excentrické polohy přesouvá do polohy brány či mostu mezi regiony. Podobným vývojem prochází rovněž příhraniční region Tachovsko.

Jak ovlivňují funkční změny hranice image příhraničního regionu Tachovsko?

2. K pojmu image regionu

Pojem „image“ byl původně používán při výzkumu spotřeby a odbytu zboží a teprve v nedávné době byl zaveden do regionálních věd. Image znamená představu, „obraz v hlavě“. Představa ve smyslu subjektivního vnímání reálného objektu přitom významně ovlivňuje chování a jednání lidí, majících vliv na rozvoj regionu.

2.1 Vnitřní a vnější image

Jako v oboru výzkumu spotřeby je obvyklé členění image produktu podle spotřebitele a nespotebitele analogicky také při image prostoru můžeme diferencovat na obyvatele a neobyvatele a tedy na vnitřní a vnější image.

Vnitřní image, tedy obraz, který se tvoří u lidí majících v regionu svůj životní prostor, bazíruje převážně na osobních kontaktech a zkušenostech lidí z místa, nezůstává ovšem rovněž

PaedDr. Jaroslav DOKOUPIL

Katedra geografie, Pedagogická fakulta Západočeské univerzity, Veleslavínova 42, 306 19 Plzeň

díky masmédiím neovlivněna. V regionu existují zvlášť zřejmé (pregnantní) symboly, které jsou známy všem lidem žijícím v regionu a rovněž typy menších společných znaků zdůrazňující regionální identitu.

Vnější image, tedy obraz, který se tvoří u lidí majících svůj životní prostor mimo region, je rozhodujícím způsobem ovlivněna masmédií popř. zkušenostmi získanými při návštěvě regionu. Pregnantní symboly regionu jsou často masmédií zdůrazňovány a rozhodující měrou ovlivňují názor tvořící obraz – image regionu. Obě formy image mají k sobě vzájemný vztah.

3. Průzkum image regionu Tachovsko

Průzkum image regionu Tachovsko byl proveden za pomoci studentů KGE PeF ZČU formou dotazníkového šetření na jaře roku 1997. Celkově se průzkumu zúčastnilo 783 respondentů.

3.1 Výsledky průzkumu vnitřní image

Průzkum, který měl zjistit vnitřní image převážně v západní části regionu Tachovsko, byl proveden ve 14 obcích a zúčastnilo se jej 475 osob.

Důvody pro spokojenost se životem na Tachovsku u většiny dotázaných nepřevažují z pohledu polohy při hranicích, kromě sídel ležících na přístupových komunikacích. Lidé pozitivně vnímají venkovský typ osídlení s malou hustotou obyvatel, s kvalitním životním prostředím a zemědělským rázem krajiny, vnímají atraktivní krajinu s malým zprůměrněním. Pozitivní hodnocení vývoje v regionu v poslední době je příznivější ve městech a v obcích na přístupových cestách k menším hraničním přechodům.

Největšími problémy Tachovska, jak jsou vnímány jeho obyvateli, jsou otázky spojené s nedostatkem pracovních příležitostí i v souvislosti s úpadkem zemědělské výroby a v určitém kontrastu s oceňováním menšího zprůměrnění regionu, s horším pracovním prostředím i s nižšími platy. Přitom kontakt se sousedním Bavorskem znamená v regionu zvyšování životních nákladů (vyšší ceny).

Velkým problémem jsou otázky kvality technické i dopravní infrastruktury spojené s dalšími službami, problematická je dopravní obslužnost, což spolu se špatným zásobováním dále snižuje životní úroveň obyvatel Tachovska. Menší technická vybavenost se promítá i do oblastí kultury, školství, zdravotnictví a sportu.

Posledním okruhem problémů je vztah obyvatel regionu k sousedům v Bavorsku, kde vyřešení vztahů mezi Čechy a Němci považují za velmi důležité. Vnímán negativně je ovšem i vztah k dalším etnikům – Romové, Vietnamci i další cizinci hlavně z východu, které přitahuje blízkost sousedního bohatého regionu a s tím spojená možnost získání výděлку.

Další směr vývoje na Tachovsku vidí jeho obyvatelé především v rozvoji služeb a cestovního ruchu v souvislosti s oslabováním bariérové funkce hranic, v rozvoji nových forem zemědělské výroby a část obyvatel i ve zprůměrnění regionu s nabídkou nových pracovních příležitostí.

Otevření hranic ve smyslu pozitivním je vnímáno obyvateli Tachovska především prostřednictvím změny pracovní situace a z toho plynoucí zlepšení finanční situace, dále nové kvality života v pohraničí, možnosti kontaktu s příbuznými či přáteli na druhé straně hranice. Otevření hranic ve smyslu negativním přineslo obyvatelům zhoršení kvality životního pros-

tředí hlavně enormním zvýšením provozu na silnicích, dále zvýšení kriminality a celkové narušení klidu v pohraničí.

Převážná většina obyvatel Tachovska kladně vnímá přeshraniční spolupráci především podél hlavních komunikačních tahů k hraničním přechodům. Tuto spolupráci může zlepšit vyřešení sporných otázek mezi oběma národy, dobré sousedské vztahy a četné osobní kontakty, dále určité srovnání životní úrovně a stírání ekonomických rozdílů.

3.2 Výsledky průzkumu vnější image

Průzkumu vnější image regionu se zúčastnilo 308 respondentů, z nichž větší část byla z plzeňské oblasti a dalších měst západních Čech, významná část byla rovněž z Prahy.

Asociativně vyvolal pojem Tachovsko u respondentů především obraz pohraničí, zaostalé oblasti s řídkým osídlením v důsledku periferní polohy, oblasti, která je zemědělsky orientovaná, často byl zmiňován dálniční hraniční přechod Rozvadov do sousedního Německa. Poměrně častá byla asociace Tachovska ve smyslu lesnaté krajiny se zachovalou přírodou a čistým životním prostředím, tedy krajina s rekreačním potenciálem, který zvyšuje často zmiňovaná historie a kulturní památky. Vnímán je rovněž větší podíl romské populace.

Jako silné stránky hodnotí respondenti na Tachovsku polohu při hranici, kvalitu životního prostředí, zemědělský ráz oblasti a atraktivitu krajiny, dobrou kvalitu bydlení a života. Jako slabé stránky jsou hodnoceny špatné dopravní spojení v okrese, hospodářské potíže v zemědělství i v průmyslu, venkovský charakter, nedostatek kultury a zaostalost.

Převážná většina respondentů by se i v případě získání pracovního místa na Tachovsko nepřestěhovala hlavně z důvodů nedostatku kulturního zázemí, neatraktivnosti oblasti, nedostatku kvalifikovaných pracovních příležitostí. Ostatní dotazovaní by preferovali hlavně města, z nichž nejvíce Tachov a Stříbro.

Další rozvoj na Tachovsku vidí respondenti převážně ve směru rozvoje cestovního ruchu, dále rozvoj nových forem zemědělské výroby, méně už zprůmyslnění či jiný vývoj. Otevření hranic má podle většiny dotázaných kladný vliv na vývoj na Tachovsku, především ve smyslu zvýšení cestovního ruchu a zpestření nabídky pracovních příležitostí (včetně práce v sousedním regionu), přílivu kapitálu do oblasti, rozvoji obchodu a možnosti spolupráce se sousedy. Menší část vidí otevření hranic negativně, především ve smyslu zvýšení kriminality a nepořádku, devastace přírody, posílení nacionalismu a hlavně zvýšení maloobchodních cen.

Přeshraniční spolupráce může podle většiny dotázaných pomoci v dalším rozvoji Tachovska hlavně ve smyslu finančním a ekonomickém, kulturním, obchodním a turistickém, může pomoci při řešení otázek výměny pracovníků a hlavně při koordinaci ochrany životního prostředí.

4. Závěr

Image regionu Tachovsko se v důsledku funkčních změn jeho západní hranice rovněž mění. Ovšem jednotlivé znaky změn jsou rozdílné pro vnitřní a vnější image.

V projevech vnitřní image se nejčastěji odráží pozitivní vnímání málo narušené krajiny s venkovským typem osídlení, krajiny se zemědělským rázem a malým zprůmyslněním. Negativně je obyvateli Tachovska vnímán nedostatek pracovních příležitostí, horší pracovní prostředí i ocenění práce. Velkým problémem je rovněž další rozvoj infrastruktury (technické i dopravní) a zhoršování dopravní obslužnosti. Pozitivním jevem ve vnímání obyvatel Tachov-

ska je v důsledku difúzního efektu prolínání životního stylu sousedních regionů především podél hlavních přístupových komunikací. Souběžně ovšem dochází ke zhoršování životního prostředí v důsledku enormního nárůstu provozu na komunikacích.

Další možný rozvoj regionu z pohledu vnitřní image je směrem rozvoje služeb a cestovního ruchu, rozvoje nových forem zemědělské výroby, méně už ve zprůměrnění regionu. Impulsem pro další regionální rozvoj je možnost přeshraniční spolupráce s nutností vyřešení sporných otázek mezi oběma národy.

Ve vnější image regionu Tachovsko je důležitým znakem zaostalost oblasti v důsledku periferní polohy a dřívějšího převážně zemědělského zaměření. Po otevření hranic a dobudování dálničního spojení je ovšem region vnímán jako dopravní koridor pro spojení se západem, což může posilovat efekt mostu s malým pozitivní dopadem na regionální rozvoj.

Další rozvoj na Tachovsku je díky přírodním i kulturně historickým atraktivitám viděn v rozvoji služeb a cestovního ruchu, k čemuž může napomoci i přeshraniční spolupráce.

Literatura:

- DOKOUPIL, J. (1998): Funkce hranic v přeshraničním rozvoji a spolupráci regionů České republiky a Německa. In: Geografie X. MU, Brno, s. 26 – 32
- MAIER, J. (1990): Staatsgrenzen und ihre Einfluss auf Raumstrukturen und Verhaltenmuster. Arbeitsmaterial für Raumordnung und Raumplanung, UNI, Bayreuth 249 S.

PROBLEMS OF REGIONAL DEVELOPMENT BORDERLAND REGIONS

(example – region Tachov)

Jaroslav DOKOUPIL

Summary

Regional development of every region is influenced by two groups of factors. Firstly, they are factors considering the potential of a region, both natural and human. Secondly, factors dealing with the public opinion about a region, i.e. a region image. Both groups of factors have together a great impact on regional development of an area and are determined by its location.

The region image can be understood as a reflection of a region in terms of the public opinion. We can talk about two forms of image – inner image, e.g. a reflection of a region in the eyes of its inhabitants, and outer image, e.g. a reflection of a region in the eyes of people living outside the region.

The inner and outer image of the borderland region Tachov were studied with help of a terrain research. It can be concluded that in the region Tachov both forms of image can be identified by various features. The image of the region Tachov has been changing both in short-term and long-term development with respect to significant historic turning-points. One of these turning-points for the region Tachov was undeniably opening the frontiers with neighbouring Bavaria, which in terms of the short-term development has caused remarkable changes in its image.

Recenzent: Doc. RNDr. Vilian Lauko, CSc.